

Barbora Ficková: Vizuální kultura a náboženství

Bakalářská práce

Posudek oponenta

Autorka se ve své práci pokusila nastínit, jakým způsobem by se mohlo aplikovat studium vizuální kultury v religionistice. Nové pole bádání, rozšiřující záběr vizuálních artefaktů z relativně úzké oblasti uměleckých obrazů na téměř jakoukoli vizualizaci, od statických obrázků masové produkce až po dynamická vizuální sdělení masmédií a internetu, si vyžaduje vypracování nových metod, které se mohou jen částečně odrazit od klasických uměnovědných postupů. Daleko více se v nich musí projevit vlivy kulturních, sociálních a politických kontextů, v nichž obrazy vznikají a na něž zpětně působí a jež spoluutvářejí. Náboženský kontext je přitom určitě nepominutelný. V tomto smyslu je záměr autorky této práce chvályhodný. Uskutečnění tohoto záměru je však poněkud problematické, jak se pokusím nastínit v následujících hodnotících bodech.

1. Struktura argumentace

Práce se kromě úvodu a závěru člení na pět kapitol a několik podkapitol, z nichž jedna se ještě rozpadá na tři menší celky. Formálně je strukturace velmi přehledná, jednotlivé úrovně jsou jasně odlišitelné. Problém ovšem je, že věcně jsou témata na jednotlivých úrovních, a to zejména úrovní kapitol, nesourodá. První část práce (2.-3. kapitola) je v tomto smyslu ještě konzistentní, neboť se tu probírá vztah vizuální kultury a dějin umění a vztah umění a náboženství, druhá část (4.-7. kapitola) však náhle přechází k teorii pohledu, obrazu zprostředkujícímu pravdu a nakonec obrazu v kontextu. Logičtější by bylo, kdyby teoretické úvahy druhé části byly na začátku jako předpoklady možností reflexe obrazové kultury, jak se o nich mluví v první části.

Problém je i s terminologií. Autorka používá výraz „vizuální kultura“ nerozlišeně jak pro předmět daného zkoumání (obrazový materiál), tak i pro metodu tohoto zkoumání (odlišnou od dějin umění). V anglicky mluvícím světě, z něhož autorka čerpá většinu svých informací, je to možné, ale v češtině by bylo dobré obé od sebe zásadně odlišit (analogicky nepřekládáme „comparative religion“ jako „srovnávací náboženství“, ale jako „srovnávací religionistika“). Sama autorka občas uvádí spojení „studium vizuální kultury“, což bychom při výše uvedené nerozlišenosti mohli interpretovat jako nějakou metadisciplínu, tedy studium metody zkoumání obrazového materiálu, což je sice možné, ale to předpokládám autorka nemá v úmyslu.

Největší problém ovšem vidím v rozporu mezi slibovanou analýzou náboženského kontextu vizuální kultury vůbec v první části práce a faktickým zaměřením druhé části na vizuální umění, ať vysoké nebo upadlé. Je to do jisté míry polemika s některými přístupy teorie či dějin umění; kouzlem nechtěného je pro ilustraci citace z Elkinsova eseje *Sbohem vizuální kulturo* na s. 22: „Většina prací, které na vizuálních studiích vznikají, se přes veškeré

teoretické základy dotýkají hlavně populárního umění a výtvarného umění.“ Lze zcela aplikovat na předloženou práci.

Na začátku kapitoly „5.2 Posvátný pohled“ se tvrdí, že „obrazy mohou být vnímány nejen jako obraz boha, ale přímo jako bůh“. Myslím, že problém ikon a ikonoklasmů je složitější, než jak jej autorka předkládá, vztah vizuální kultury k božským obrazům by určitě stál za hlubší analýzu, jejíž kontury sama autorka na následujících stránkách nastiňuje.

5 bodů

2. Formální úroveň

Po „vizuální“ stránce je práce pěkná, přehledně členěná, vtištěná na kvalitním papíře a s několika dobrými barevnými reprodukcemi. Stylisticky je text na dobré úrovni, celkový dojem však kazí některé detaily:

- neodůvodněné používání velkých písmen v nadpisech a českých názvech děl
- špatná interpunkce (chybějící nebo nadbytečné čárky), resp. gramatické chyby („obrazy...probouzeli“, s. 37)
- na s. 22 se Elkins „vymezuje (...) vůči nezájmu vizuálních studií o spolupráci s technickými (obory)“, a pak následuje věta „neznamená to, že by ale spolupráci s humanitními obory úplně zavrhoval“; o které humanitní obory v tomto kontextu jde?

6 bodů

3. Práce s prameny

Autorka se opírá především o sekundární literaturu, z níž hojně cituje, ale dokáže se i kriticky vymezit. Kromě toho k ilustraci tezí v textu používá v některých případech obrazový materiál.

7 bodů

4. Vlastní přínos

Práce je dobře míněným pokusem o vystižení fungování vizuální kultury v náboženském kontextu, a v tomto směru není pouhým výčtem informací a seskupením relevantních citací, ale snahou o celostní a syntetický pohled. Ten je ovšem poznamenán metodologickou a terminologickou nejasností, zmíněnou výše. Po projasnění základních východisek by však práce mohla sloužit jako základ pro další studium tematizovaného fenoménu.

6 bodů

5. Obecný přesah práce

Práce je každopádně zajímavá a inspirativní a nabízí určité nové pohledy na vztah výtvarného umění a náboženství.

7 bodů

Celkem: 31 bodů

Práci doporučuji k obhajobě a navrhuji hodnocení *v ý b o r n á*.

V Praze 10. června 2014

PhDr. Milan Lyčka, Ph.D.